

...I grób pusty

Miechów - „Polska Jerozolima”

Kto pragnie zakosztować niepowtarzalnej atmosfery Wielkiego Tygodnia i Świąt Wielkanocy niech koniecznie wstąpi do Miechowa, aby pomodlić się przy najwierniejszej replice Grobu Pańskiego, lub po śladach św. królowej Jadwigi przejść kruzgankami ze stacjami Drogi Krzyżowej, by zachwycić się ołtarzem głównym ze sceną Zmartwychwstania...

Zapewne nie każdy z nas odwiedzi w swym życiu Grób Chrystusa w Jerozolimie, ale w zasięgu naszych możliwości jest pielgrzymka do „Polskiej Jerozolimy” - sanktuarium Grobu Bożego w Miechowie w woj. małopolskim, w diecezji kieleckiej. Jest to bodaj najstarszy w świecie tego typu grób - zbudowany na złożonej przez pobożnego rycerza Jakśę autentycznej ziemi z góry Golgoty, przywiezionej w workach w 1163 r. do Miechowa.

Custodiae Sancti Sepulchri, czyli Stróżowanie dla Grobu Bożego

W 1099 r. Gotfryd de Bouillon osadził grupę 20. kanoników świeckich przy Bazylice Grobu Bożego w Jerozolimie. W 1114 r. powstało zgromadzenie bożogrobców (regulę Św. Augustyna nadał mu patriarcha łaciński Jerozolimy Arnulf z Rochez). Zakon został zatwierdzony w 1122 r. przez papieża Kaliksta II. Głównym zadaniem zakonników była straż przy najświętszym miejscu chrześcijaństwa - Grobie Chrystusa, a także opieka nad przybywającymi tu licznie pielgrzymami. Zakon od początku cieszył się prestiżem w Europie. W 1325 r. posiadał 88 klasztorów, w 1471 skupiał 2080 zakonników w 200 placówkach w całej łacińskiej Europie. Po upadku Jerozolimy i Akki, bożogrobcy zmuszeni do opuszczenia Ziemi Świętej, służyli w szpitalnictwie i duszpasterstwie parafialnym. Zakon zanikł na przełomie XVIII i XIX wieku.

Osiedlając się w XII wieku w Polsce - w Miechowie, bożogrobcy wprowadzili tu swoją specyficzną liturgię i nabożeństwa, wcześniej nieznaną, m.in. rozpowszechnili zwyczaj urządzania grobu Chrystusa w kościołach w Wielki Piątek.

Bożogrobcy przybywają do Miechowa

Jest 1162 rok. Potężny wielmoża małopolski komes Jakśa herbu Gryf wyrusza z pielgrzymką do Ziemi Świętej. Powracając z niej w rok później, zabiera ze sobą kilku braci z kan. Marcinem Gallusem, ze Zgromadzenia Zakonnych Stróżów Grobu Chrystusowego w Jerozolimie i funduje im kościół i klasztor w swych dobrach, na złożonym kopczyku świętej ziemi z Jerozolimy. Kościół pw. Grobu Pańskiego, konsekrowany

przez bpa krakowskiego Gedkę, szybko stał się zbyt mały, tak więc w latach 1235 - 1293 podjęto budowę nowego romańskiego kościoła, poświęconego przez bpa Prokopa. Miechowska świątynia szybko stała się swoistym łącznikiem z Ziemią Świętą, a szczególnego znaczenia nabrała po opanowaniu Jerozolimy przez innowierców. Miechów był wówczas celem pielgrzymek całej ówczesnej Europy, a grób Chrystusowy otrzymał wszystkie przywileje odpustowe. W 1379 r. kościół spłonął w wielkim pożarze miasta. Gruntownie odbudowany, ulegał jeszcze kilkakrotnym pożarom (m.in. 1506, 1745). Po rekonstrukcji w XVIII w. zmienił całkowicie swój wygląd. Wieżę zakończono charakterystycznym hełmem w kształcie ogromnej kuli z pozłocanym, podwójnym krzyżem bożogrobców. Świątynia otrzymała piękny barokowo - rokokowy wystrój. 15 lipca 1799 r. - w rocznicę zdobycia Jerozolimy przez Krzyżowców w 1099 r. - ks. bp Tomasz Nowina Nowiński, generał - przełożony bożogrobców i proboszcz miechowski, konsekrował świątynię. Ta rocznica jest obchodzona po dziś dzień.

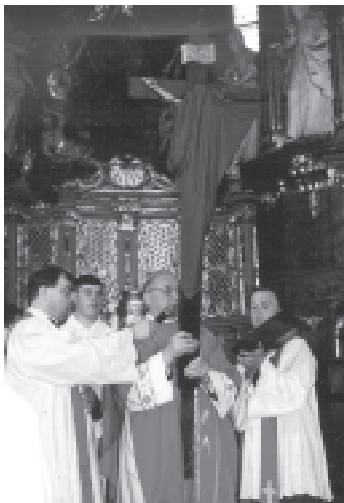
W 1819 r. nastąpiła kasata zakonu bożogrobców, ale wieloletnie starania kolejnych proboszczów miechowskich o przywrócenie dawnej rangi świątyni zostały zwieńczone sukcesem: 3 XI 1996 r. Prymas Polski kard. Józef Glemp uroczysto ogłosił w Miechowie papieskie *breve*, nominujące kościół do godności Bazyliki Mniejszej. 24 XII 1997 r. bp kielecki Kazimierz Ryczan erygował Miechowską Kapitułę Kolegiacką. W zabytkowych stalach znów zasiedli, w swych charakterystycznych strojach, kanonicy.

Wielki Tydzień w Miechowie

Niedziela Palmowa jest świętem młodości i radości. Procesja z palmami gromadzi się przy Hospicjum, a potem wyrusza do świątyni. Na czele jedzie „Chrystus” na koniu (osiółku), odpowiadający sylwetką i strojem opisowi z Ewangelii, wokół biegną dzieci przebrane za Żydów i powiewają palmowymi liśćmi.

W Wielki Wtorek Droga Krzyżowa wyrusza ulicami miasta (to także obyczaj wprowadzony przez bożogrobców), rozważania przygotowują

poszczególne stany społeczne i grupy zawodowe Miechowa. W Wielki Czwartek - dzień kapłański, tradycyjne obmywanie nóg. Wyznacza się do tego obrzędu zesłańców i kombatantów z AK i to tylko takich, którzy legitymują się autentycznymi zasługami czy długim stażem więziennym. Wielkopiątkowej Liturgii w bazylice i Drodze Krzyżowej po gotyckich krążgankach przewodniczy zawsze Biskup Kielecki. Szczególnie uroczystym momentem jest „pogrzeb” Pana Jezusa, nawiązujący do „pogrzebu” Jego Matki w Kalwarii Zebrzydowskiej. Figura Chrystusa na marach niesiona jest przez osiem panien w białych szatach, tuż za marami wierni noszą młotek, gwoździe, drabinę, ciernie, włócznię i inne atrybuty Męki Chrystusa. Procesji towarzyszy dźwięk kołatek w rytm specyficznej melodii, przekazywanej w Miechowie z pokolenia na pokolenie. Wyrażanym uczuciom żalu i rozpaczcy wtóruje pieśń chóru. Za Biskupem z Najświętszym Sakramentem podążają rycerze Grobu Bożego, kanonicy miechowski, kapłani. Doskonała akustyka w bazylice sprzyja śpiewnemu dialogowi pomiędzy chórem, kapłanami, wiernymi.

Tradycja dramatu liturgicznego

Bliskie rytowi bożogrobców były niektóre formy średniowiecznego dramatu liturgicznego, takie jak: *Mandatum Domini*, *Deposito Crucis*, *Elevatio Crucis*, a zwłaszcza *Visitatio Sepulchri*. Ostatni z tych obrzędów obejmował wędrowkę ukostiumowanych postaci, przedstawiających trzy Marie, do grobu Jezusa, dialog między nimi a aniołem, powiadomienie apostołów, pospieszne udanie się do grobu Piotra i Jana, aby się przekonać o wiarygodności niewiast. Dwaj ostatni bohaterowie dramatu zabierali z grobu płótna i idąc przez środek kościoła, ukazywali je ludowi, co miało stanowić publiczne obwieszczenie, że - Jezusa nie ma w grobie... Treść ostatnich dni Wielkiego Tygodnia i poranka wielkanocnego stała się wątkiem specjalnego oficjum kanoników Świętego Grobu na święto tytułowe ich zakonu, obchodzone wraz z oktawą w II niedzielę po Wielkanocy.

Chronić zabytek, ocalić spuściznę

W ostatnich latach przeprowadzono kompleksowe prace remontowe z zewnątrz i wewnątrz świątyni na skalę dotąd nie spotykaną. Wymieńmy najważniejsze: remont elewacji zewnętrznej z kamiennymi figurami, wymiana całej posadzki, nowe dachy, okna, ogrodzenie, iluminacja obiektu. Pastelowe, jasne barwy wnętrza rozświetlają odnowione, ślicznie złocone ołtarze, pełnym blaskiem jaśnieje nawa główna z ołtarzem. Inicjatorem działań duszpasterskich

i gigantycznych remontów jest ks. prałat Jerzy Gredka, kawaler Zakonu Rycerskiego Grobu Bożego w Jerozolimie, prepozyt kapituły miechowskiej, proboszcz parafii.

Miechów na co dzień tętni życiem, a roczne kalendarium pęka w szwach. - Nie brakuje pielgrzymów z Europy i Ameryki, wśród najznamienitszych jest Ojciec Święty Jan Paweł II - mówi Ksiądz Proboszcz. - Niestety, rodacy niekoniecznie wiedzą, dlaczego ważny jest ów nasz

Miechów... No cóż, wszystko w dzisiejszym świecie wymaga promocji i reklamy - także unikatowe bądź co bądź sanktuarium.

Tam, gdzie grób

Warto chwilę zatrzymać się w kaplicy Grobu Bożego - nie tylko z pobudek religijnych, także z uwagi na niepowtarzalną architekturę, łączącą renesans włoski z wzorami wawelskimi. Sam grób ma konstrukcję kamienno-drewnianą. W dolnej części jest wykonany z płyt kamiennych z wnątką, w której umieszczona jest mensa ołtarzowa.

W partiach górnych grób jest drewniany, zwieńczony półkolistą kopułą z larnią. Obok grobu znajduje się kamienny ołtarz. W jednej ze ścian jest wmurowany kamień jerozolimski - pamiątka z wypraw krzyżowych. Grób Chrystusa w Jerozolimie - kilkakrotnie niszczone i odbudowywany - oraz jego kopia w miechowskiej bazylice mają kilka istotnych szczegółów charakterystycznych dla grobowca odstąpionego przez Józefa z Arymatei. By zejść do wnętrza grobu, trzeba się pochylić, podobnie jak uczynił to drugi uczeń z Ewangelii. Zarówno jerozolimski, jak i miechowski grób Chrystusa w swej dolnej części jest wykuty z kamienia (w nawiązaniu do wykucia w skale), małe wejście do grobu ma związek z rozmiarami kamienia, którym zamknięto grób Chrystusa. Znaczy przedmiotu za najistotniejsze uważają, że zarówno w Jerozolimie, jak i w Miechowie w komorach grobowych po prawej stronie znajduje się kamienna ława grobowa.

W Miechowie w ogóle wszystko jest urządzone tak, by przypominać największą Tajemnicę. Główny ołtarz kościoła - z przepięknym głębokim reliefem w centrum - przedstawia scenę Zmartwychwstania. Widać otwarty, obramowany głazami grób, w otoczeniu spiętrzonych chmur i glorii, z postacią Jezusa wśród główek aniołów. Po bokach - zaskoczeni żołnierze. Obok sceny głównej umiejscowiono uzupełniające ją postaci: anioła, wskazującego pusty grób, i trzy Marie. Nad całością góruje figura Boga Ojca. W sumie jest to jakby barokowe *theatrum*, zbudowane w oparciu o zasady iluzjonizmu, z główną sceną i tłumem poruszonych rozgrywającą się akcją postaci.

A dramaturgia wszelkich miechowskich obrzędów koncentruje się ostatecznie przy Bożym grobie. Tam, gdzie w pustą wnątkę wsuwa się figurę niesionego przez dziewczęta Chrystusa, tam gdzie adoruje się spowity w welony Najświętszy Sakrament i wreszcie tam, gdzie w wielkanocny poranek kontempluje się symbol największej Obietnicy i Tajemnicy - pusty grób.

Agnieszka Dziarmaga

fot. archiwum

Stan zakonu: 47 zwierzchnictw i delegatur, w 27 państwach świata. Do zakonu należą ponad 19 tys. kawalerów i dam.

Naczelną władzę w Zakonie tworzą: Wielki Mistrz, mianowany przez Ojca Świętego członek kolegium kardynalskiego, Wielki Przeor - aktualnie urzędujący Patriarcha Jerozolimy oraz Wielkie Magisterium, którego członków mianuje Wielki Mistrz. Urzędem, który kieruje Zakonem jest urząd Generalnego Gubernatora, sprawowany przez osobę świecką. Pomocniczą rolę pełni Konsulta, rodzaj parlamentu, w skład którego wchodzi przedstawiciele wszystkich zwierzchnictw zakonu z całego świata, aktualnie ok. 100 osób.

Wielki Mistrz: J. Eminencja Carlo kardynał Furno;
Zwierzchnik w Polsce J. Ekscelencja Jerzy Wojtczak, kawaler, Warszawa;
Wielki Przeor: J. Eminencja kardynał Józef Glemp, komandor z gwiazdą, Warszawa.

Wśród członków Zakonu Rycerskiego Grobu Bożego w Polsce są m.in.: ks. Jerzy Gredka, kawaler, Miechów; Alicja Grześkowiak, dama, Toruń; Zofia Konaszkiewicz, dama, Warszawa; abp Józef Kowalczyk, komandor z gwiazdą, Warszawa; abp Henryk Muszyński, komandor z gwiazdą, Gniezno; bp Kazimierz Ryczan, komandor z gwiazdą, Kielce; Zygmunt Szopa, kawaler, Miechów; Anna Swiderkówna, dama, Warszawa; Zbigniew Chojnacki, kawaler, Kraków; ks. Władysław Wyszowadzki, kawaler, Londyn.

Po kasacie zakonu w Miechowie władze carskie wywoziły z biblioteki zakonnej 17 skrzyń starodruków zawierających 4 644 tomy. Skrzynie wieziono barkami Wisłą do Warszawy, a potem wozami do Petersburga. Fliśacy część ksiąg spalili dla rozgrzewki...

Do kaplicy Grobu Bożego w Miechowie pielgrzymowała królowa Jadwiga w podążając za oczyszczenie jej z zarzutu wiarolomstwa.

Bożogrobcy Miechowscy z terenu naszego kraju zarządzali konwentami i posiadłościami w całej Europie, gdy domy i klasztory angielskie i niemieckie padły ofiarą reformacji. Dokumenty zatwierdzone w Miechowie istnieją do dnia dzisiejszego, m.in. w konwencie Kanoniczek Grobu Bożego w Saragossie w Hiszpanii.